

Til lovforslag nr. L 41. Betænkning afgivet af Retsudvalget den 25. marts 1999

Betænkning

over

Forslag til lov om ændring af retsplejeloven

(Beslaglæggelse, edition, fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation samt prøvesagsordning for advokater m.v.)

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til justitsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Nogle af udvalgets spørgsmål til justitsministeren og dennes svar herpå er optrykt som bilag til betænkningen.

Der er af justitsministeren og et mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Socialistisk Folkepartis og Enhedslistens medlemmer) lovforslaget til *vedtagelse* med de af justitsministeren stillede ændringsforslag.

Et flertal inden for flertallet (Venstres, Det Konservative Folkepartis, Dansk Folkepartis, Centrum-Demokraternes, Fremskridtspartiets og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) bemærker, at de fremsatte lovreguleringer på efterforskningsområderne, observation, fotoforevisning, konfrontation og efterlysning vil medføre et øget forbrug af politipersonale, som bør erstattes af tilsvarende personaletilgang eller af modsvarende rationaliseringer.

Et *mindretal* (Socialistisk Folkepartis og Enhedslistens medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de stillede ændringsforslag.

En del af mindretallet (Socialistisk Folkepartis medlem af udvalget) bemærker, at alle de af SF stillede ændringsforslag har til formål at styrke retssikkerheden for den enkelte borger. Det sker

ved ændringsforslag, som i højere grad overlader afgørelser til retten fremfor alene til politiet.

Ændringsforslag

Til § 1

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

1) *Nr. 2* affattes således:

»2. § 16 a, stk. 1, 3. pkt., affattes således:

»Retterne i Gentofte, Gladsaxe, Tåstrup, Hørsholm, Frederikssund, Slagelse, Næstved, Svendborg, Haderslev, Sønderborg, Kolding, Skanderborg, Silkeborg, Viborg og Frederikshavn består af 2 dommere.«

2) *Nr. 3* affattes således:

»3. § 17, stk. 1, affattes således:

»Der ansættes 2 dommere ved retterne i Glostrup, Helsingør, Hillerød, Holbæk, Vejle, Fredericia og Hjørring.«

Af et *mindretal* (SF), tiltrådt af et *mindretal* (EL):

3) I den under *nr. 23* foreslåede § 812 indsættes som nye stykker:

»Stk. 3. Efter en forevisning som nævnt i stk. 1 skal politiet underrette den, om hvem indgribet retter sig, herom og om, hvilken lovovertrædelse mistanken har angået.

Stk. 4. Underretningen gives snarest muligt, såfremt politiet ikke senest 14 dage efter forevisningen har anmodet retten om undladelse af eller udsættelse med underretning, jf. stk. 5.

Stk. 5. Vil underretningen være til skade for efterforskningen, eller taler omstændighederne i øvrigt imod underretning, kan retten efter anmodning fra politiet beslutte, at underretning skal undlades eller udsættes i et nærmere fastsat tidsrum, der kan forlænges ved senere beslutning.«

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

4) I det under *nr. 23* foreslåede § 815, *stk. 1, nr. 2*, indsættes efter »der«: »efter loven«.

Af et *mindretal* (SF), tiltrådt af et *mindretal* (EL):

5) I den under *nr. 23* foreslåede § 815 indsættes efter *stk. 2* som nyt stykke:

»*Stk. 3.* Den statsadvokat, som rigsadvokaten bemyndiger hertil, fører tilsyn med rigspoliti- chefens centrale samling af personfotografier, som opbevares med henblik på senere identifi- kation.«

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

6) I den under *nr. 23* foreslåede § 817 indsæt- tes i *stk. 3* og *4* efter »eller«: »af en sigtet«, og i *stk. 5* indsættes efter »mistænkt«: »eller sigtet«.

Af et *mindretal* (SF), tiltrådt af et *mindretal* (EL):

Principalt:

7) I den under *nr. 23* foreslåede § 819 udgår *stk. 4*, og i stedet indsættes som nye stykker:

»*Stk. 4.* Afgørelse om efterlysning træffes af retten ved kendelse. I kendelsen anføres de kon- krete omstændigheder i sagen, hvorpå det støt- tes, at betingelserne for indgrebet er opfyldt. Kendelsen kan til enhver tid omgøres.

Stk. 5. Såfremt indgrebets øjemed ville forspil- des, dersom retskendelse skulle afventes, kan politiet træffe beslutning om at foretage efterlys- ningen. I så fald skal politiet snarest muligt og senest inden 24 timer efter indgrebets iværksæt- telse forelægge sagen for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes.

Stk. 6. Inden retten træffer afgørelse efter *stk. 4* eller *5*, skal der beskikkes en forsvarer for sig- tede, og forsvareren skal have lejlighed til at ud- tale sig.«

Subsidiært:

8) I den under *nr. 23* foreslåede § 819 indsæt- tes efter *stk. 4* som nyt stykke:

»*Stk. 5.* Inden politiet træffer afgørelse efter *stk. 4*, skal der beskikkes en forsvarer for den, som indgrebet retter sig imod, og forsvareren skal have lejlighed til at udtale sig. Fremsætter forsvareren anmodning herom, skal indgrebet forelægges retten til afgørelse. En anmodning fra forsvareren om forelæggelse for retten har opsættende virkning. Rettens afgørelse træffes ved kendelse. I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for indgrebet er opfyldt.«

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

9) Efter *nr. 24* indsættes som nyt nummer:

»01. I § 925, *stk. 6*, ændres »§ 684, *stk. 1, nr. 2* og *3*« til: »§ 684, *stk. 1, nr. 2*.«

Til § 2

10) I *stk. 1* ændres »1. april 1999« til: »1. juli 1999«.

11) I *stk. 2* ændres »1. april 1996« til: »1. juli 1996«.

Bemærkninger

Til nr. 1 og 2

Ændringen er en konsekvens af, at civil- og kriminalretterne i Viborg, Sønderborg og Silke- borg er blevet sammenlagt til henholdsvis retten i Viborg, retten i Sønderborg og retten i Silke- borg.

Til nr. 3

Forslaget indebærer, at mistænkte personer skal underrettes om, at fotografier af dem er forevist for personer uden for politiet, jf. herved retsplejelovens § 788 om efterfølgende underret- ning om indgreb i meddelelseshemmeligheden.

Forslaget omfatter ikke forevisning af fotogra- fier fra politiets fotosamlinger (fototeket), hvor- af ingen er konkret mistænkt, men blot mulige gerningsmænd. Underretning af alle personer, hvis fotografier er forevist under disse omstændig- heder, ville således være en næsten uoverkom- melig opgave.

Efter stk. 3 skal en mistænkt, hvis fotografi er forevist for personer uden for politiet, underrettes herom af politiet. Den pågældende skal også have oplysning om, hvilken lovovertrædelse mistanken har angået.

Underretning skal efter stk. 4 gives snarest muligt. Hvis politiet finder, at der af de i stk. 5 nævnte grunde ikke bør gives underretning, skal politiet af egen drift indbringe spørgsmålet for retten inden 14 dage.

Retten kan tillade politiet at undlade eller udsætte underretningen af den mistænkte, hvis det vil være til skade for efterforskningen, eller omstændighederne i øvrigt taler imod underretning, jf. stk. 5. Dette svarer til betingelserne for at undlade efterfølgende underretning om indgreb i meddelelshemmeligheden, jf. retsplejelovens § 788, stk. 4, 1. pkt.

Til nr. 4

Ændringen af redaktionel karakter. Tilføjelsen af ordene »efter loven« bringer affattelsen af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 815, stk. 1, nr. 2, i overensstemmelse med affattelsen af tilsvarende bestemmelser, herunder den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 815, stk. 1, nr. 1.

Til nr. 5

Ændringsforslaget indebærer, at den pågældende statsadvokat tillægges kompetence til at kontrollere, at fototeket alene indeholder fotografier, som er hjemlet i bestemmelsen.

Til nr. 6

Den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 817, stk. 1, omhandler forevisning af en mistænkt til personer uden for politiet (direkte konfrontation), mens den foreslåede § 817, stk. 2, omhandler forevisning af en sigtet i en konfrontationsparade til personer uden for politiet (konstrueret konfrontation). Anvendelse af en konfrontationsparade forudsætter i modsætning til direkte konfrontation, at den pågældende formelt er sigtet.

Den foreslåede § 817, stk. 3, indeholder en bestemmelse om betydningen af, at en mistænkt giver samtykke til forevisning ved direkte konfrontation eller i en konfrontationsparade.

Samtykkereglen indebærer imidlertid ikke, at ikke-sigtede kan forevises i en konfrontationsparade. Som det fremgår af Justitsministeriets svar af 2. marts 1999 på Retsudvalgets spørgsmål nr. 9 vedrørende lovforslaget, finder Justitsministeriet det rigtigst, at dette fremgår mere direkte af lovtæksten.

Det foreslås således, at det i stk. 3 præciseres, at forevisning af en mistænkt ved direkte konfrontation eller af en sigtet i en konfrontationsparade kan ske uden for de tilfælde, der er omfattet af stk. 1 og 2, såfremt den pågældende giver samtykke hertil.

Der foreslås endvidere en lignende præcisering af § 817, stk. 4, om proportionalitetskravet og af kompetencereglen i stk. 5.

Til nr. 7

Offentlig efterlysning findes at være et så indgribende efterforskningsskridt, at kompetencen til at træffe afgørelse om offentlig efterlysning bør tillægges retten, jf. den foreslåede stk. 4.

Samtidig foreslås som stk. 5 en regel om, at politiet kan træffe beslutning om at foretage offentlig efterlysning, såfremt indgrebets øjemed ville forspildes, dersom retskendelse skulle afventes (*periculum in mora*).

Endelig foreslås i stk. 6 en regel, hvorefter der gives adgang til at beskikke en advokat for den eftersøgte. Dette svarer til, hvad der gælder ved legemsindgreb, jf. § 792 c, stk. 4, jf. stk. 2 og stk. 3, 2. pkt.

Ændringsforslaget er principalt i forhold til ændringsforslag nr. 8.

Til nr. 8

Ændringsforslaget indebærer blandt andet, at en beskikket advokat skal varetage den mistænktes interesser i forbindelse med politiets afgørelse af, om betingelserne for iværksættelse af offentlig efterlysning er opfyldt.

Ændringsforslaget er subsidiært i forhold til ændringsforslag nr. 7.

Til nr. 9

Retsplejelovens § 684, stk. 1, nr. 3, foreslås ophævet, jf. lovforslagets § 1, nr. 13. Som konsekvens heraf foreslås, at henvisningen i retsplejelovens § 925, stk. 6, til § 684, stk. 1, nr. 3, udgår.

Bet. o. lovf. vedr. retsplejeloven

Til nr. 10 og 11

Lovens ikrafttræden foreslås udskudt til den 1. juli 1999, da lovforslaget ikke er blevet færdigbehandlet inden den oprindeligt foreslåede ikrafttrædelsesdato (1. april 1999).

Som konsekvens af, at lovens ikrafttræden foreslås udskudt til den 1. juli 1999, foreslås endvidere, at overgangsbestemmelsen vedrørende prøvesagsordningen for advokater omfatter sager, hvor første prøvesag er udført den 1. juli 1996 eller senere.

Lissa Mathiasen (S) fmd. Per Kaalund (S) Dorte Bennedsen (S) Else Marie Mortensen (S)

Jan Petersen (S) Anne Baastrup (SF) nfm. Sonja Albrink (CD) Elisabeth Arnold (RV)

Søren Søndergaard (EL) Birthe Rønn Hornbech (V) Inge Dahl-Sørensen (V) Karen Rønde (V)

Tom Behnke (FP) Bendt Bendtsen (KF) Pernille Sams (KF) Peter Skaarup (DF)

Jann Sjursen (KRF)

Nogle af udvalgets spørgsmål til justitsministeren og dennes svar herpå

Spørgsmål nr. 2:

Kunne det i § 745, stk. 3, præciseres nærmere, at der er tale om sager, hvor der er rejst sigtelse på tidspunktet for afhøringen, konfrontationen, fotoforevisningen eller efterforskningskridtet?

Svar:

Efter retsplejelovens § 745, stk. 3, skal forsvareren have forudgående underretning om visse efterforskningskridt, således at forsvareren får lejlighed til at være til stede.

Det følger af retsplejelovens §§ 730-732, at der alene kan blive tale om at vælge eller beskikke en forsvarer for personer, der er sigtet for en lovovertrædelse.

Der er derfor kun underretningspligt efter retsplejelovens § 745, stk. 3, hvis der på tidspunktet for efterforskningskridtet er rejst eller er grundlag for at rejse sigtelse mod en bestemt person.

Dette fremgår også af bemærkningerne til den foreslåede ændring af bestemmelsen (jf. svaret på spørgsmål nr. 1), hvor det bl.a. anføres:

»Det bemærkes, at det i sagens natur ikke kommer på tale at indkalde en forsvarer til en fotoforevisning, når der ikke er rejst sigtelse eller ikke er grundlag for at rejse sigtelse mod en bestemt person, fordi situationen er den, at politiet ikke har mistanke til nogen bestemt person. Er der således tale om en fotoforevisning, hvor der skal forevises et større antal billeder af personer, der ikke kan betragtes som værende mistænkte, men blot anses som mulige gerningsmænd, vil der således ikke blive tale om at indkalde en forsvarer til varetagelse af de pågældendes interesser.«

På den baggrund er det efter Justitsministeriets opfattelse ikke nødvendigt i lovteksten at præcisere, at § 745, stk. 3, kun finder anvendelse, hvis der på tidspunktet for efterforskningskridtet er rejst eller er grundlag for at rejse sigtelse mod en bestemt person.

Spørgsmål nr. 4:

Vedrørende § 802, stk. 4, bedes ministeren redegøre for, hvorledes det er muligt for politiet under ransagning på en mistænkt at afgøre, om

en skriftlig meddelelse eller lignende dels hidrører fra en person, der er omfattet af reglerne i § 170, og dels, om meddelelsen indeholder oplysninger, som eventuelt giver tegn på en vis medvirken i sagen. Her tænkes navnlig på, hvis den mistænkte påberåber sig, at første gennemsyn skal foregå i retten.

Svar:

Den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 802 regulerer politiets beslaglæggelse af genstande eller gods hos en mistænkt.

Det fremgår af stk. 4 i den foreslåede bestemmelse, at der ikke hos mistænkte kan beslaglægges skriftlige meddelelser eller lignende, der hidrører fra en person, som efter retsplejelovens § 170 eller § 172 er udelukket eller fritaget fra at afgive forklaring som vidne i retten.

Af bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse fremgår bl.a. følgende:

»Bestemmelsen i stk. 4, der er ny, udelukker beslaglæggelse hos mistænkte af skriftlige meddelelser eller lignende, som hidrører fra præster, læger, forsvarere og advokater, om det, som er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed, medmindre betingelserne for efter § 170, stk. 2, at pålægge vidnepligt er opfyldt. Endvidere udelukkes materiale, som hidrører fra journalister m.fl. ... Dette svarer til reglerne om ransagning, jf. § 794, stk. 3, som blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 411 af 10. juni 1997.

Med hensyn til den nærmere fremgangsmåde, som politiet bør følge under ransagningen, såfremt der kan være tale om meddelelser eller materiale, der er undtaget fra beslaglæggelse, henvises til motiverne til retsplejelovens § 794, stk. 3, 1. pkt.

Hvis meddelelserne eller materialet giver anledning til, at der rejses sigtelse for strafbart forhold mod den vidneudelukkede eller vidnefritagede person selv, er beslaglæggelse dog ikke udelukket.«

Politiets adgang til under ransagning hos en mistænkt at foretage ransagning af skriftlige meddelelser eller andet materiale, som hidrører fra de nævnte særlige persongrupper, er regule-

ret i den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 794, stk. 3. Efter denne bestemmelse må politiet ikke foretage ransagning af sådant materiale.

Den nærmere fremgangsmåde, som politiet bør følge under ransagningen, er beskrevet i bemærkninger til denne bestemmelse (jf. Folketingstidende 1996-97, tillæg A, s. 2520):

»Omfattet af bestemmelsen er f.eks. breve fra den mistænkte præst, læge eller advokat samt disses medhjælpere. Reglen omfatter i modsætning til § 795, stk. 2, om ransagning hos de pågældende særlige persongrupper selv ikke den mistænkte notater vedrørende et møde med en vidneudelukket person, idet en regel herom ville give den mistænkte mulighed for at bringe alle sine notater i ly for politiets ransagning ved at hævde, at der er tale om notater fra møder med en advokat, læge etc. Af tilsvarende grunde må politiet også vedrørende korrespondance have mulighed for at sikre sig, at der virkelig er tale om kommunikation med en vidneudelukket person. Det kan således være nødvendigt for politiet at gennemse materialet for at konstatere, om det er undtaget fra ransagning, når dette ikke umiddelbart fremgår af materialet.

Hvis politiet under ransagning hos en mistænkt støder på en konvolut, som synes at indeholde et brev fra den mistænkte advokat, må politiet undlade at åbne konvolutten. Såfremt der er grundlag for mistanke om, at konvolutten indeholder andet end de fra ransagning undtagne meddelelser, må politiet imidlertid kunne foretage en foreløbig beslaglæggelse af konvolutten med henblik på at få rettens afgørelse af, hvorvidt konvolutten kan åbnes til konstatering af dens indhold. Såfremt indholdet viser sig at være kommunikation med de af § 170, stk. 1 eller 4, omfattede personer, kan ransagning ikke foretages, medmindre retten træffer beslutning i medfør af § 170, stk. 2. Findes der ikke grundlag herfor, kan meddelelsen ikke anvendes som bevis eller konfiskeres, og beslaglæggelsen må ophæves, jf. retsplejelovens § 824, stk. 2.

Dette gælder dog ikke, hvis meddelelserne giver anledning til, at der rejses sigtelse for strafbart forhold mod den vidneudelukkede person selv. Opstår mistanken først på grundlag af ransagningen, må politiet efter omstændighederne være berettiget til at foretage en foreløbig beslaglæggelse af den pågældende skriftlige meddelelse med henblik på rettens efterfølgende godkendelse af ransagning og beslaglæggelse.

Træffer retten bestemmelse om åbning af brevet, og konstaterer retten herunder, at det eventuelt kan danne grundlag for en sigtelse mod den vidneudelukkede person selv, kan retten gøre politiet bekendt med indholdet, for at politiet kan træffe bestemmelse om, hvorvidt den pågældende findes at burde sigtes.

I sager om økonomisk kriminalitet, hvor større mængder materiale skal beslaglægges, er det ikke altid praktisk muligt allerede under ransagningen at udskille det materiale, som er beskyttet mod ransagning. Problemet vil formentlig især opstå, hvor det ikke ved ransagningen hos den mistænkte er muligt at få dennes bistand til udskillelse af kommunikation med vidneudelukkede personer. I disse tilfælde må udskillelse af det fra ransagning undtagne materiale ske under gennemgangen af dokumenterne efter beslaglæggelse.

Bestemmelsen i stk. 3, 2. pkt. indebærer, at der ydes journalister m.fl. en beskyttelse mod ransagning, der svarer til bestemmelsen i retsplejelovens § 172 om fritagelse for vidnepligt. Dette betyder, at der ikke kan foretages ransagning hos den mistænkte af materiale, der indeholder de i § 172 nævnte oplysninger, og som hidrører fra en person, der efter § 172 er fritaget fra at afgive forklaring som vidne i sagen. Ransagning vil dog kunne finde sted, såfremt betingelserne efter § 172, stk. 5-6, for at pålægge vidnepligt er opfyldt.

Ved materiale forstås ikke blot brevveksling og andre skriftlige optegnelser, men også f.eks. lyd- og billedoptagelser.«

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 829 skal første gennemsyn af papirer, som beslaglægges, iværksættes af retten, medmindre vedkommende giver samtykke til en anden fremgangsmåde.

Strafferetsplejeudvalget har foreslået, at denne bestemmelse generelt ophæves, idet reglen ikke svarer til den nuværende opgavefordeling mellem retten og politiet under efterforskningen og ikke efterlevs i praksis, jf. bet. 1223/1991, s. 16-17, og bet. 1159/1989, s. 87-88.

Under høringen over bet. 1223/1991 er det imidlertid over for Justitsministeriet anført, at det ved en generel ophævelse af retsplejelovens § 829 ikke vil være muligt for journalister m.fl. at beskytte deres kilder i tilfælde, hvor der er uenighed mellem politiet og den, ransagningen er rettet mod, om, hvorvidt det beslaglagte mate-

riale indeholder oplysninger, som den pågældende er fritaget for at afgive forklaring om som vidne, jf. pkt. 2.3.5.3. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Justitsministeriet foreslår derfor, at den gældende regel i § 829 bevares, men at reglen begrænses til at finde anvendelse ved beslaglæggelse af materiale hos personer, der er omfattet af vidnefritagelsesreglen i § 172. Der henvises til den foreslåede § 807, stk. 3.

Journalister m.fl. omfattet af retsplejelovens § 172 vil ikke under en ransagning hos de pågæl-

dende selv kunne forhindre en foreløbig beslaglæggelse af det nævnte materiale, men de vil kunne forlange, at første gennemsyn sker i retten efter den foreslåede bestemmelse i § 807, stk. 3.

§807, stk. 3, finder derimod ikke anvendelse ved beslaglæggelse (og ransagning) hos en - mistænkt eller ikke-mistænkt - tredjemand, som ikke selv er omfattet af § 172. Reglen om første gennemsyn i retten er således kun relevant i det i § 802, stk. 4, nævnte tilfælde, hvis den mistænkte selv er journalist.